

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างองค์การของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 11 โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยและดำเนินการในรายละเอียด 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย
2. การสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การกำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
5. การนำเสนอผลการวิเคราะห์

1. การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างองค์การ และลักษณะของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดกรมสามัญศึกษา เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ประเด็นในการวิเคราะห์โครงสร้างองค์การ ดังนี้

การวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงลักษณะโครงสร้างองค์การของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 11 โดยทั่วไป จากองค์ประกอบดังนี้

การแบ่งงาน

การจัดแผนงาน

การกำหนดรูปแบบมาตรฐาน

การกำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่

การประสานงาน

การวิเคราะห์โครงสร้างองค์การของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 11 ตามแนวคิดของมินท์ซเบิร์ก (Mintzberg) ในเรื่อง

ส่วนประกอบหลัก

กลไกการประสานงาน

ทางเดินของงาน

ตัวแปรในการออกแบบองค์การ

ปัจจัยสถานการณ์

ส่วนการวิเคราะห์โครงสร้างองค์การของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษที่มีประสิทธิภาพตามแนวคิดของมินท์ซเบอร์ก วิเคราะห์ตามแนวโครงสร้างองค์การ 5 แบบ คือ

- โครงสร้างองค์การแบบโครงสร้างแบบง่าย
- โครงสร้างองค์การแบบระบบราชการ
- โครงสร้างองค์การแบบระบบราชการกึ่งวิชาชีพ
- โครงสร้างองค์การแบบสาขา
- โครงสร้างองค์การแบบคณะกรรมการ

2. การสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลเบื้องต้น และแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยมีขั้นตอนส่วนที่ร่วมกัน 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

1. นำกรอบแนวคิดในการวิจัยมากำหนดเป็นแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งกำหนดตัวแปรที่สำคัญ ตัวบ่งชี้ วิธีวัด และข้อมูลที่จะได้ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องที่ศึกษา	ตัวแปรสำคัญ	ตัวบ่งชี้ (Indicators)	วิธีวัด	ข้อมูลที่จะได้
1.โครงสร้างทั่วไป	1.การแบ่งงาน (Division of Labor) คือระดับที่งานขององค์การถูกแบ่งออกเป็นงานของบุคคลในองค์การตามลักษณะความชำนาญเฉพาะทาง	ความแตกต่างของกลุ่มงาน - ความแตกต่างตามแนวนอน (Horizontal Differentiation) - ความแตกต่างตามแนวตั้ง (Vertical Differentiation) - ความแตกต่างตามลักษณะพื้นที่ (Spatial Differentiation)	- นับจำนวนกลุ่มงานในแต่ละระดับชั้นการบังคับบัญชา - นับจำนวนชั้นการบังคับบัญชาจากระดับสูงสุดถึงระดับปฏิบัติการ - นับจำนวนหน่วยงานที่แยกจากศูนย์กลางอำนาจไปยังพื้นที่ต่าง ๆ	- แผนภูมิโครงสร้างองค์การ (Organization Chart) - การพรรณนางานในแต่ละตำแหน่ง - ชื่อหน่วยงาน สถานที่ และอำนาจหน้าที่ - ระดับของความชำนาญเฉพาะทาง

(ดูรายละเอียดของแบบสมบูรณได้ ในภาคผนวก ก หน้า 189-198)

2. วิเคราะห์ลักษณะของข้อมูลที่ได้ จากแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดเป็นแนวทางการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล โดยระบุว่าข้อมูลจากตัวแปรที่สำคัญแต่ละชุด ส่วนใดสามารถเก็บรวบรวมได้จากเอกสาร และส่วนใดสามารถเก็บรวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข หน้า 201-206)

แบบบันทึกข้อมูลเบื้องต้น

แบบบันทึกข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบบันทึกข้อมูล

2 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 เป็นการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนที่ตั้งโรงเรียน ประวัติโรงเรียน และสภาพทั่วไปของโรงเรียน (ดูตัวอย่างได้ในภาคผนวก ค หน้า 209-214)

ฉบับที่ 2 เป็นแบบบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างองค์การของโรงเรียนซึ่งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแผนภูมิโครงสร้างองค์การของโรงเรียน และสภาพห้องสำนักงานในโรงเรียน (ดูตัวอย่างได้ในภาคผนวก ค หน้า 215-216)

การสร้างแบบบันทึกข้อมูลเบื้องต้น มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. นำข้อมูลจากแนวทางการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล (ภาคผนวก ข หน้า 201-206) ซึ่งได้จำแนกข้อมูลตามแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร และการสัมภาษณ์ นำเฉพาะข้อมูลที่มีแหล่งข้อมูลจากเอกสารมาเรียบเรียงเป็นหมวดหมู่ จัดลำดับ จัดทำเป็นร่างแบบบันทึกตามหัวข้อที่ได้เรียบเรียงไว้

2. นำร่างแบบบันทึกให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญอีก 3 ท่าน ตรวจสอบ

3. นำข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงเป็นแบบบันทึกข้อมูลเบื้องต้นสำหรับนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียน และผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน (ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ ดูในภาคผนวก ค หน้า 127-226)

ชุดที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์หัวหน้าหมวด หัวหน้างานหรือครูผู้สอน ใช้สัมภาษณ์หัวหน้าหมวด หัวหน้างาน ครูผู้สอน และครูพิเศษ (ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ ดูในภาคผนวก ค หน้า 227-231)

แบบสัมภาษณ์ทั้งสองชุด มีประเด็นคำถามที่ครอบคลุมตัวแปรสำคัญตามกรอบแนวคิดในการวิจัยเหมือนกัน แต่แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 จะมีข้อคำถามเพิ่มเติมใน 3 ประเด็น คือ

- 1) ความเห็นเกี่ยวกับการแบ่งงานในโรงเรียนตามตารางจำแนกงานที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2532 ว่ามีความครอบคลุมงานของโรงเรียนเพียงใด
- 2) ให้ผู้บริหารระดับการกระจายอำนาจการตัดสินใจในการปฏิบัติงานกิจกรรมหลักตามงานกลุ่มต่าง ๆ ของโรงเรียน
- 3) ให้ผู้บริหารระบุวิธีการควบคุมงานและประสานงาน ในกรณีได้กระจายอำนาจการตัดสินใจไปยังส่วนต่าง ๆ ขององค์การ

การสร้างแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. นำข้อมูลจากแนวทางการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งได้จำแนกข้อมูลตามแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร และการสัมภาษณ์ นำเฉพาะข้อมูลที่มีแหล่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียง จัดลำดับตามตัวแปรสำคัญ กำหนดข้อคำถาม และจัดเป็นร่างแบบสัมภาษณ์ 2 ชุด
2. นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญอีก 3 ท่านตรวจสอบ
3. นำข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์
4. นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้สัมภาษณ์กับบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ 3 โรงเรียนที่ไม่ใช่ตัวอย่างในการวิจัยนี้ เพื่อปรับปรุงวิธีการตั้งคำถามตามแบบสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลมาปรับปรุงวิธีการสัมภาษณ์ และจัดลำดับข้อประเด็นคำถามใหม่ให้เหมาะสม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเลือกหน่วยในการวิเคราะห์

หน่วยสำหรับการวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้ คือโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 11 จำนวน 22 โรงเรียน

ในการวิจัยครั้งนี้ เลือกศึกษาประมาณร้อยละ 50 ของโรงเรียนทั้งหมด โดยเลือกสุ่มแบบแบ่งชั้นตามรายจังหวัดในเขตการศึกษา 11 และตามประเภทโรงเรียนประจำจังหวัดและประจำอำเภอ กับโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษที่ไม่ใช่โรงเรียนประจำจังหวัดและโรงเรียนประจำอำเภอ ได้ 12 โรงเรียน เป็นโรงเรียนในจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ จังหวัดละ 1 โรงเรียน รวมเป็น 5 โรงเรียน เป็นโรงเรียนประจำอำเภอ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษที่ไม่ใช่โรงเรียนประจำจังหวัด และโรงเรียนประจำอำเภออีก 7 โรงเรียน ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แสดงสัดส่วนของการสุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในเขตการศึกษา 11

จังหวัด	จำนวนโรงเรียนทั้งหมด	จำนวนโรงเรียนประจำจังหวัด		จำนวนโรงเรียนประจำอำเภอ		รวมจำนวนตัวอย่าง
		ทั้งหมด	ที่สุ่ม	ทั้งหมด	ที่สุ่ม	
นครราชสีมา	12	2	1	10	5	6
ชัยภูมิ	3	2	1	1	1	2
บุรีรัมย์	4	1	1	3	1	2
สุรินทร์	2	2	1	-	-	1
ศรีสะเกษ	1	1	1	-	-	1
รวม	22	8	5	14	7	12

แหล่งข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร จากการสังเกต และจากการสัมภาษณ์

ข้อมูลจากเอกสารของโรงเรียน ได้แก่ แผนภูมิการบริหารงานโรงเรียน คู่มือครู เอกสารการพรรณนางาน รายงานหรือสรุปผลการประเมินผลการปฏิบัติงานสารสนเทศ

ข้อมูลจากการสังเกตการจัดห้องสำนักงาน สภาพภายในโรงเรียน และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน 4 ฝ่าย หัวหน้างานแผนงาน และสุ่มหัวหน้าหมวดวิชาสามัญ 1 คน หัวหน้าหมวดวิชาชีพ 1 คน หัวหน้างานฝ่ายสนับสนุน 1 คน ครูผู้สอนซึ่งเป็นครูประจำชั้น 1 คน และครูพิเศษ 1 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ออกไปเก็บข้อมูลทุกโรงเรียนด้วยตนเองจากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ โดยได้ออกไปเก็บข้อมูล 2 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยเข้าไปส่งหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลในโรงเรียน สร้างความคุ้นเคย นัดหมายสัมภาษณ์ ขอเอกสาร และสอบถามข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่ ประวัติความเป็นมา แผนภูมิโครงสร้างองค์การ การพรรณนางาน ข้อมูลบุคคล ข้อมูลนักเรียน ข้อมูลชั้นเรียน แผนการเรียน และข้อมูลอาคารสถานที่

ครั้งที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และสังเกต ได้เข้าไปสัมภาษณ์ และสังเกตตามแบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกข้อมูลเบื้องต้น โดยสัมภาษณ์บุคลากรทั้งสิ้น 94 คน ดังนี้

ผู้บริหารโรงเรียน 3 คน

ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน 36 คน

หัวหน้าหมวดวิชา	48 คน
ครูผู้สอน	12 คน
หัวหน้างานแผนงาน	7 คน
หัวหน้างาน	12 คน
ครูพิเศษ	12 คน
รวม	94 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการเป็น 3 ส่วน ดังนี้คือ
ส่วนแรก วิเคราะห์เกี่ยวกับโครงสร้างองค์การของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ
ในสภาพปัจจุบันตามเนื้อหา (Content) ในประเด็นต่อไปนี้

สภาพทั่วไปของโรงเรียน

ลักษณะงานของโรงเรียน

การแบ่งงาน

การจัดแผนงาน

การกำหนดรูปแบบมาตรฐาน

การกำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่

การประสานงาน

ส่วนที่สอง วิเคราะห์เกี่ยวกับโครงสร้างองค์การของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่
พิเศษตามแนวคิดของมินท์เชเบอร์ก ตามเนื้อหาในประเด็นต่อไปนี้

ส่วนประกอบหลัก

ทางเดินของงาน

กลไกการประสานงาน

ตัวแปรในการออกแบบองค์การ

ปัจจัยสถานการณ์

ส่วนที่สาม วิเคราะห์เกี่ยวกับโครงสร้างองค์การของโรงเรียนตามแนวคิดโครงสร้าง
องค์การที่มีประสิทธิภาพของมินท์เชเบอร์ก ตามเนื้อหาในประเด็นต่อไปนี้

กลไกการประสานงานหลักขององค์การ

องค์ประกอบหลักที่สำคัญ

ลักษณะเด่นของตัวแปรในการออกแบบ

ปัจจัยสถานการณ์ที่สอดคล้อง

เพื่อเปรียบเทียบกับโครงสร้างที่มีประสิทธิผล 5 แบบ คือ

โครงสร้างแบบโครงสร้างแบบง่าย

โครงสร้างแบบระบบราชการ

โครงสร้างแบบระบบราชการกึ่งวิชาชีพ
โครงสร้างแบบสาขา
โครงสร้างแบบคณะกรรมการ

5. การนำเสนอผลการวิเคราะห์และรายงานการวิจัย

- ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์และรายงานการวิจัย เป็น 5 บท ดังนี้
- บทที่ 1 บทนำ
 - บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย
 - บทที่ 4 ผลการวิจัย
 - บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย